

amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam. 6. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum (4 Reg. 4, 33), et clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito; et Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. 7. Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici; putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. 8. Nolite ergo assimilari eis; scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. 9. Sic ergo vos orabitis (C. 82, n. 1): Pater noster, qui es in caelis; sanctificetur nomen tuum. 10. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in caelo, et in terra. 11. Panem nostrum supersubstantialem (5) da nobis hodie. 12. Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. 13. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo (4). Amen. 14. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum (B. 111, n. 5, v. 25); dimittet et vobis Pater vester caelestis delicta vestra. 15. Si autem non dimiseritis hominibus (inf. 71, n. 5, v. 33; B. *ibid.*, v. 26), nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

5. De Jejunio.

16. (Fer. 4. Cinerum.) † Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes; externam enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. 17. Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava; 18. Ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo qui est in abscondito; et Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

4. Non thesaurizandum in terra.

19. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra (C. 85, n. 2, v. 33; 1 Tim. 6, 19, ubi ergo et tinea demolitur; et ubi fures effodiunt et furantur. 20. Thesaurizate autem vobis thesauros in caelo, ubi neque ergo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec furantur. 21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum †.

5. Oculis simplex.

22. Lucerna corporis tui est oculus (5) tuus (C. 49, n. 8, v. 34). Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. 23. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebrae sunt, ipsae tenebrae quantae erunt?

6. Vana sollicitudo. (V. *ead.* de re, c. 85, n. 2, C.)

24. (Dom. 14 post Pent.) † Nemo potest duobus dominis servire (C. 94, n. 2, v. 15); aut enim unum odio habebit, et alterum diliget; aut unum sustinebit, et alterum contemnet. Non potest Deo servire et mammonae. 25. Ideo dico vobis (Ps. 54, 25, 1 Pet. 3, 7; Philip. 4, 6, ne solliciti sitis animae vestrae, quid manducetis (6); neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum? 26. Respiciete volatilia caeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester caelestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? 27. Quis autem vestrum

cogitans potest adiciere ad staturam suam cubitum unum? 28. Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent; 29. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est sicut tunum ex istis. 30. Si autem fenam agri, quod hodie est, et cras in cilicium mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos, modice fidei? 31. Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? 32. Haec enim omnia gentes inquirunt. Scit enim Pater vester quia his omnibus indigetis. 33. Querite ergo primum regnum Dei, et iustitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis †. 34. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinum enim dies sollicitus erit sibi ipsi; sufficit diei malitia (7) sua.

(4) Gr. *ελευθερωθητε*, quantumquam non desint codices qui habent *ελευθερωθητε*; et ita legitur patet. Syrum et Arabem. Sensus idem; iustitia enim hic cleemosynam significat.

(2) Tum hic, tum seq. vers. 6 et 18, Graeci addunt, *εἰς τὴν εὐαγγελίαν, in propatulo.*

(5) In Gr. *ἐκδοτε*, sicut et apud C, cap. 82, n. 1, ubi noster interpres optimè veritè quotidianum, quantum enim vox Graeca significat proprie, crastinum (nam à *ἐκδοτε* dies sequens est, ut Act. 7, v. 26. Et in Hebræo Nazaraeorum erat, *panem crastini*, id tamen non tam futurum significat, quam continuum, ac singulis diebus definitum; quasi dictum esset: Da nobis hodie panem quo singulis diebus egemus.

(4) Quod hic sequitur in Graeco: *Quoniam tuum est regnum, potestas, et gloria in saecula saeculorum*, cum nullus Latinorum habeat, nec exponatur ab ullo interprete præter Chrysostomum, hic translatus videtur ex Graecorum liturgia.

(5) Gr. absolute habet, *lucerna corporis est oculus*, sicut et apud C, cap. 49, n. 8, ubi cum idem narret dictum à Christo, quod hic A, cur huc non retulerimus, vide annot. 5 ejusdem cap. 49.

(6) Additur hic in Gr: *Aut quid bibatis.*

(7) Gr. *ποσει*, malitia, pro *ποσει*, afflictio, quia Hebraicum *פס* Ra utrumque significat: in Evangelis enim multo hebraismi.

5. CONTINUATIO SERMONIS IN MONTE

CAPUT XLIII.

1. Non judicandum.

A. VII. 1. Nolite judicare, ut non judicemini.

C. VI. 57. Nolite judicare (Rom. 2. 1.) et non judicabimini; nolite, condemnare, et non condemnabimini; dimitte, et dimittemini. 58. Date, et dabit vobis; mensuram bonam, et conferent, et coagiatam, et super effluentem dabunt in situum vestrum.

C. Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. A. 2. In quo enim iudicio judicaveritis, iudicabimini: et in qua mensura mensi fueritis (B. 51, n. 3, v. 24), remetietur vobis.

2. Cæcus caecum ducens. Festuca.

C. 59. Dicebat autem illis et similitudinem: Numquid potest caecus caecum ducere (A. 60, n. 5, v. 14)? nonne ambo in foveam cadunt?

40. Non est discipulus super magistrum (A. 56,

n. 4, v. 24. D. 451, n. 4, v. 16, et 454, n. 3, v. 20):

A. 5. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? 4. Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejciam festucam de oculo tuo; et ecce trabes est in oculo tuo? 5. Hypocrita, ejice primium trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejcere festucam de oculo fratris tui.

5. Sacra prudenter dispensanda.

A. Nolite dare sanctum canibus, neque mittitis margaritas vestras ante porcos, ne forte concitent eam pedibus suis, et conversi dirumpant vos.

A. Petendum, querendum, pulsandum.

7. Petite, et dabit vobis; querite, et invenietis; pulsate, et aperiet vobis (C. 82, n. 2; A. B. 111, n. 3; D. 155, n. 1, et 155, n. 4; Jac. 1, 5). 8. Omnis enim qui petit, accipit; et qui querit, invenit; et pulsanti aperietur. 9. Aut quis ex vobis homo, quem si petierit illius suus panem, numquid lapidem porriget ei (C. *ibid.*, v. 11)? 10. Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? 11. Si ergo vos, cum sitis mali, nosis bona data dare illis vestris; quanto magis Pater vester qui in caelis est, dabit bona petentibus se?

5. Arcta via.

12. Omnia ergo quaecumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis (C. 41, n. 6, v. 34). Haec est enim lex et propheta. 13. Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via est quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam (C. 90, n. 4, v. 24). 14. Quam angusta porta, et arcta via est, quae ducit ad vitam; et pauci sunt qui inveniunt eam!

6. Falsi prophetae. Arbor ex fructu.

15. (Dom. 7 post Pent.) † Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: 16. A fructibus eorum cognoscetis eos.

A. Numquid colunt? C. 45. Non est enim arbor bona, figunt de spinis (A. 49, n. 5, v. 35); aut de tribu- fructum bonum. 44. Unaquaque enim arbor de fructu suo cognoscitur; neque enim de spinis colligunt ficus; neque de rubo vindemiant uvam.

A. 17. Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. 18. Non potest arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere: 19. Omnis arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur

(sup., 15, n. 4). 20. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

C. 45. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum; et malus homo de malo thesauro profert malum. (A. 49, n. 5, v. 34.) Ex abundantia enim cordis os loquitur.

7. Opera, non verba.

46. Quid autem vocatis me, Domine, Domine; et non facitis quae dico?

A. 21. Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum; sed qui facit voluntatem Patris mei qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum †. 22. Multi dicunt mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo demonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? 23. Et tunc confitebor illis: Quia nunquam novi vos (C. 90, n. 1, v. 27); discedite à me, qui operamini iniquitatem (Ps. 6, 9)

8. Aedificans super petram: super arenam.

A. 24. Omnis ergo qui audit verba mea haec, et facit ea, assimilabitur viro A. Sapienti C. Aedificanti domum, qui fodit in altum, et posuit fundamentum super petram. Inundatione autem facta illius est flumen domui illi, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super eam. 25. Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super eam. 26. Et omnis qui audit verba mea haec, et non facit ea, super petram. 49. Similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam super arenam (Ezech. 13, 11 et seq.);

Qui aedificavit domum suam supra petram: in altum, et posuit fundamentum super petram. Inundatione autem facta illius est flumen domui illi, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super eam. 26. Et omnis qui audit verba mea haec, et non facit ea, super petram. 49. Similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam super arenam

A. 25. Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super eam. 26. Et omnis qui audit verba mea haec, et non facit ea, super petram. 49. Similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam super arenam (Ezech. 13, 11 et seq.);

C. In quam illius est fluvius,

A. 27. Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam:

A. Et cecidit; et facta est ruina domus illius magna. (VII. 1. Cum autem, c. 45.)

A. 28. Et factum est, cum consummasset Jesus verba haec, admirabantur (2) turbae super doctrinam ejus (B. C. 27): 29. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribae eorum, et Pharisei.

(1) Qui conferre volet initium, medium, et finem, totumque progressum sermonis, dubitare non poterit, quin idem sit sermo ab A et C descriptus; imò quia A hic solus narrat, ab eo congesta videntur ad summam doctrinam aliis locis et temporibus traditae; nam penè omnia aliis locis habet C.

(2) Hinc constat coram turbis sermonem habitum; ac proinde turbas montem ascendisse, sed non in excelsis caucumen. V. annot. 5, c. 40.

LEPROSUS.

Cum A, B et C leprosi curacionem istdem verbis et circumstantiis describant, dubitari non debet, quin idem sit miraculum a tribus narratum. Quare cum A miraculi hujus tempus et ordinem significasse hic videatur, miramur statim post sermonem in monte, dicendum est B et C hanc narrationem antecipsisse, et eorum narrationes conjungendas esse narrationi A.

CAPUT XLIV.

A. VIII. 1. (Dom. 5 post. Epip.) † Cum autem descendisset de monte, secuta sunt eum turbae multae.

A. 2. Et ecce leprosus. C. V. 12. Et factum est cum esset in una civitatum, et ecce vir plenus lepra

B. I. 40. Et venit ad eum leprosus,

Et genu flexo dixit ei: Stis potes me mundare.

C. Rogavit eum dicens: Domine, si vis potes me mundare.

43. Et extendens manum tetigit eum dicens: Volo mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.

A. 5. Et extendens Jesus manum tetigit eum dicens: Volo mundare; et confestim mundata est lepra ejus. 4.

C. 14. Et ipse virecepit illi, ut veniri diceret; sed vade, ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tua, sicut praecipit Moyses in testimonium illis.

A. Vide, nemini dixeris; sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus, quod praecipit Moyses in testimonium illis.

C. 15. Perambulabat autem magis sermo de illo;

B. Ita ut jam non posset manifeste introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset; et convenie-

Et conveniebant. Ibat ad eum undique (II. 1. Et iterum, c. 35, n. 1.)

C. Turbae multae, ut audirent, et curarentur ab infirmitatibus suis. 16. Ipse autem secedebat in desertum, et orabat. (17. Et factum est, c. 35, n. 1.)

(1) Gr. τῆς λέπης, ut apud A et C. Quare per principem sacerdotum non summus pontifex intelligendus est, sed quisvis Pontifex numero (quos principes sacerdotum sapienter Evangelistae appellant) cui ceteri eam provinciam delegaverant. Vide Levit. 15, 2, 5 et seq.

SERVUS CENTURIONIS.

Vix dubium quin C voluerit hic exponere A; aperte enim dicit dominum post descensum e monte venisse Capharnaum, et sensisse servum Centurionis, ut A, sed quod A dicit Centurionem accessisse, et Dominum ei locutum, id Cita exponit, non quod ipse in personam ierit ad Dominum, cui quod ipsi Dominus sit locutus; sed quia misit et primo et secundo amicos, quibus illud est dictum a Domino nomine Centurionis, quod A dicit ipsi Centurioni dictum; et usitata est haec forma loquendi tam vulgo quam probatis scriptoribus. Diversae autem esse historias nullo modo verisimile est. Est verò hic primus ingressus in Capharn. a reditu secundo e Judaea; superiora enim in via contigerant. Ne autem mireris finem cap. praeced. cum hujus initio satis cohaerere. Id enim eo contigit, quod Galatam post sermonem in monte, omnia leproso quem anteciperat, subicit historiam Centurionis.

CAPUT XLV.

C. VII. 1. Cum autem impleret omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum. 2. Centurionis autem cujusdam servus male habens, erat moriturus, qui illi erat pretiosus. 3. Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judaeorum, rogans eum ut veniret, et salvaret servum ejus.

A. Dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, et male torquetur.

C. 4. At illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum sollicitè, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi praestes; 5. Diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse aedificavit nobis.

A. 5. Et ait illi Jesus: Ego veniam, et curabo eum. 6. Jesus autem ibat cum illis. Et cum jam non longe esset a domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine, noli vexari: non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres: 7. Propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te; sed dic tantum verbo, et sanabitur puer meus. 8. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; et dico huic, vade, et vadit; et alii, veni, et venit; et servo meo, fac hoc, et facit. 9.

9. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; et dico huic, vade, et vadit; et alii, veni, et venit; et servo meo, fac hoc, et facit. 9. Quo audito Jesus miratus est; et conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

A. 11. Dico autem vobis quod multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac et Jacob in regno colorum (C. 90, n. 1. v. 28 et 29): 12. Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores (inf. 114, v. 15); ibi erit fletus et stridor dentium. 13. Et dixit Jesus (1) Centurioni: Vade, et sicut credidisti, fiat tibi tantam fidem in Et sanatus est puer in illa hora 1. (14) (2). Et cum venisset, c. 28.)

C. 10. Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum qui langueret sanum.

dit, et alii, veni, et venit; et servo meo, fac hoc, et facit. 10. Audiens autem Jesus miratus est, et secutus est, et dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.

C. 10. Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum qui langueret sanum.

(1) Id est, nuntius Centurionis: et vade, etc., id est, ite, et sicut credidisti, fiat ei idque non inusitum ut diximus supra in tit. hujus cap.

(2) A cum narrasset quod contigit Capharnai statim a secundo reditu ex Judaea, redit ad ea ordine narranda, quae statim a primo reditu contigerant, usque ad secundum accessum in Judaeam: itaque hic interrumpenda narratio A.

FILIIUS VIDUAE RESCITATUS.

C. Istud narrat cum aliquo consequentiae significatione, nec est, cur alio loco collocetur; imò sepeus caput ostendit hoc loco collocandum; innuit enim tantum ortam ex hoc miraculo occasionem fuisse legationis misse a Joanne ad Christum.

CAPUT XLVI.

C. VII. 11. Et factum est, deinceps (dom. 15 post Pent. et fer. 50 post dom. 4 Quadr.) † ibat in civitatem quae vocatur Nain; et ibant eum eo discipuli ejus et turba copiosa. 12. Cum autem appropinquaret portae civitatis, ecce defunctus efferebatur filius viduae matris suae; et haec vidua erat; et turba civitatis multa cum illa. 13. Quam cum vidisset Dominus, misericordiam motus super eam, dixit illi: Noli flere. 14. Et accessit, et tetigit loculum (hi autem qui portabant steterunt) et ait: Adolescens, tibi dico, surge. 15. Et resedit qui erat mortuus, et cepit loqui. Et dedit illum matri suae. 16. Acceptit autem omnes timor; et magnificabant Deum, dicentes (D. 57, n. 3, v. 14, et 74, n. 4, v. 40): Quia propheta magnus surrexit in nobis; et quia Deus visitavit plebem suam 1. 17. Et exiit hic sermo in universam Judaeam de eo, et in omnem circa regionem.

JOANNES A CHRISTO LAUDATUS.

Hic constituenda est legatio Joannis ad Christum, tum quia hic eam ponit C, tum quia non ea tantum legatio, sed et ipsa decollatio Joannis missionem apostolorum antecessit, ut clarum fiet ex c. 55. A verò legationem missioni proximè subiecit, quia missionem anteciperat.

CAPUT XLVII.

1. Legatio Joannis ad Christum.

C. VII. 18. Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his.

C. 19. Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, et misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

A. XI. 2. Joannes autem (dom. 2 Ado.) † cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, 3. Ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

rus es, an alium expectamus?

A. 4. Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quae audistis, et vidistis: 5. Caeci vident, claudi ambulunt, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. 6. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.

2. Laudes Joannis.

7. Illis autem abeuntibus, cepit Jesus dicere ad turbas de Joanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitantem? 8. Sed quid existis videre? hominem molibus vestitum? ecce qui molibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9. Sed quid existis videre? prophetam? etiam dico vobis, et plus quam prophetam. C. 27. Hic est de quo scriptum est: Et offer pro emundatione tua, sicut praecipit Moyses in testimonium illis.

A. 10. Hic est enim de quo scriptum est (Mal. 5, 1; B. 15, n. 1, v. 2): Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te.

A. 11. Amen dico vobis: Non surrexit inter natos mulierum Joanne Baptistae major est illo.

C. 28. Dico enim vobis: Major inter natos mulierum prophetae Joanne Baptistae nemo est: qui autem minor est in regno Dei, major est illo.

A. 12. A diebus autem Joannis Baptistae usque nunc, regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud (C. 94, n. 2, v. 16). 15. Omnes enim prophetae et lex usque ad Joannem prophetae verunt; 14. Et si vultis recipere, ipse est Elias (Malach. 4, 5)

qui venturus est. 45. Qui habet aures audiendi, audiatur.

5. Pharisei Joannem et Christum rejicientes.

C. 29. Et omnis populus audiens et publicani justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis. 50. Pharisei autem et legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsis, non baptizati ab eo. 31. Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis hujus? et cui similes sunt? 32. Similes sunt pueris sedentibus in foro, et loquentibus ad invicem, et dicentibus: Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis; lamentavimus, et non plorastis. 33. Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum (A, B, 15, n. 2); et dicitis: demonium habet. 34. Venit Filius hominis manducans et bibens; et dicitis: ecce homo devorator, et bibens vinum; amicus publicanorum et peccatorum. 35. Et (1) justificata est sapientia ab omnibus filiis suis. (56. Rogabat autem, C. seq.)

4. Exprobratio in civitates impenitentes.

A. 20. Tunc cepit exprobrare (2) civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent penitentiam. 21. Væ tibi, Corozain, (2) væ tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere penitentiam egissent. 22. Verumtamen dico vobis: Tyro et Sidoni remissus erit in die judicii, quam vobis. 23. Et tu, Capharnaum, numquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes: quia si in Sodomit factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem. 24. Verumtamen dico vobis, quia Tyro et Sidoni remissus erit in die judicii, quam tibi (inf. 56, n. 5; v. 15. C. 79, n. 1, v. 12). (25. In illo tempore (5), c. 79, n. 5.)

(16. Qui vos audit, c. 79, n. 1.)

(1) Et pro, sed; sensus enim est: Sed sapientissima Dei providentia, et Joannis severitate, et Christi comitate Judæos ad penitentiam revocantis, probata et laudata est, seu justa declarata ab iis omnibus, quotquot verè in hoc populo sapientes fuerint, sive Apostoli, sive publicani, sive plebei; qui de hoc consilio justificaverunt Deum, id est, glorificaverunt; ut supra, C. v. 29.

(2) Hanc exprobrationem inserit, C. sermoni Christi ad septuaginta discipulos; qui habetur cap. 79, fortassè quòd hæc illi in mentem venisset occasione verborum Christi ad septuaginta: Sodomit rebusis fore, quam civitati quæ illos non receperat; quibus similia apud A., in illâ exprobratione continentur. Alioquin si exprobrationis verba a sermone Christi apud C., demperis, antecedentia et consequentia inter se optimè cohærent. Quare probabilius est hanc exprobrationem apud A., suo loco referri, cum adhuc Dominus versaretur in Galilæa, et ut appareret Capharnaï, ad quem idem specialiter verba sua dirigit. Et hæc de causâ verba C. hic adduximus.

(3) Quòd hic habet A. de mysteriis à sapientibus absconditis, habet etiam C. post sermonem ad septuaginta, cap. 79, et quidem cum hæc verba temporis, in ipsâ horâ exultavit, etc. Quare satis visum est locum A. illuc transferre, apud quem hæc verba, in illo tempore, non semper notant tempus rei ante narrate, et aliâ diximus.

PECCATRIX UNGENS CHRISTUM. (Vide aliam unctionem, cap. 108.)

Historiam mulieris peccatricis hæc reliquimus, ut fecerunt ante nos omnes harmoniarum Evang. auctores; quin tamen (si peccatrix illa eadem sit cum Mariâ sorore Lazari, ut communis fert opinio) certum est alio tempore et loco contigisse: tam enim Christus versabatur in Galilæa, soror autem Lazari habitabat in Bethaniâ prope Jerosolymam. Quare dicendum foret C. hanc historiam suo ordine non retulisse, sed per anticipationem hoc illustre penitentiae exemplum subjunxisse verbis Christi de peccatoribus et publicanis, præ pharisæis penitentiam amplectantibus, et ad Joannis baptismum accurrentibus. V. cap. 56, n. 1, cum annot. A. illius cap. Item cap. 108.

CAPUT XLVIII.

C. VII. 56. (In fest. S. Mar. Magd., fer. 5 post Dom. Pas., fer. 6, 4 temp. sept.) Rogabat autem illum quidam de Pharisæis ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit. 57. Et ecce mulier que erat in civitate peccatrix, ut cognovit quòd accubisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti (A, B, D, 108, n. 1): 58. et stans retrò secus pedes ejus, lacrymis cepit rigare pedes ejus, et capillis capitis sui tergebatur, et osculabatur pedes ejus, et unguento ungebat. 59. Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique que et qualis est mulier que tangit eum, quia peccatrix est. 40. Et respondens Jesus dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. 41. Duo debitores erant cuidam feneratori: unus debebat denarios quingentos, et alius quinquaginta. 42. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo cum plus diligit? 43. Respondens Simon dixit: Æstimo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei: Rectè judicasti. 44. Et con-

versus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam; aquam pedibus meis non dedisti; hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, et capillis suis terxit. 45. Osculum mihi non dedisti; hæc autem ex quo intravi, non cessavit osculari pedes meos. 46. Oleo caput meum non unxisti; hæc autem unguento unxit pedes meos. 47. Propter quod dico tibi: Remittuntur tibi peccata multa, quoniam dilexisti multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. 48. Dixit autem ad illum: Remittuntur tibi peccata (A, B, C, 55, n. 2). 49. Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? 50. Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit (A, B, C, 55, n. 2), vade in pace. (VIII, 1. Et factum est deinceps (1), c. 56.)

(1) C. subijcit circuitum ante missionem, sed sic ut statim, antequam pergat, repetat pleraque quæ omiserat, ut transirotationem in regionem Geræsenorum, historiam Jori, et Memorhoisse. Circuitum autem non posse hic collocari intelligitur ex cap. 56.

2. DÆMONIACUS MUTUS ET CÆCUS. (V. 1, Dæmoniac. mut., c. 56, et 5, c. 68.)

Hinc primum, ut diximus annot. cap. 59. A. redit ad continuandum historiam eorum que post secundum è Judæa in Galilæam reditum contigerunt, cum horum pleraque, ut vidimus, anticipasset. Continuum autem narrari historiam ab A. hinc usque Nazareth, et deinceps, et istud esse primum à quo incipit, ex superioribus et inferioribus intelligitur. Quin et B., in his, et deinceps consentit cum A., cum demumque ordinem servat, nisi quòd quadam interpolatione; proximè autem istud subijcit electioni; non quòd primo post reditum ingressus in Capharn. contigerit, ut diximus; sed quia intermedia non narravit; itaque et istud primum est ex B., et ante omnia sequentia collocandum. C. verò (quod verisimilimum est idem esse) istud de dæmoniaci narrat post missionem septuaginta, sed sic ut nullam cohærentiam significet.

CAPUT XLIX.

1. Dæmoniacus cæcus et mutus.

B. III. 20. Et veniunt ad domum; et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. 21. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum; dicebant enim, quoniam in furorem versus est (1).

A. XII. 22. Tunc oblatum est ei dæmonium habens, cæcus et mutus.

C. XI. 14. Et (dom. 5 Quadr.) erat ejiciens dæmonium, et illud erat mutum. Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus, et admirate sunt turbe. A. Et curavit eum ita ut loqueretur, et videret. 25. Et stupebant omnes turbe, et dicebant: Numquid hic est filius David?

2. Satanas per Satanam non ejectus.

A. 24. Pharisæi autem audientes dixerunt (sup., 56, n. 2): Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.

C. 15. Quidam autem eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. 23. Et

B. 22. Et scribe qui ab Jerosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe dæmoniorum (2) ejicit dæmonia. 25. Et

C. Alii tentantes, signum de

sciens cogitationes eorum quærebant ab eo. 17. Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, C. Dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet.

A. Omne regnum divisum contra se, desolabitur; et omnis civitas, vel domus divisa contra se, non stabit.

B. Quomodo potest Satanas Satanam ejicere? A. 26. Et si Satanas Satanam ejicit, adversus se divisus est.

C. 18. Si autem et Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus?

B. 24. Et si regnum in se dividatur, non potest ipsam desolari, non potest domum illam stare. 26. Et si Satanas consurrexerit in semetipsum, dispersus est, et non poterit stare, sed finem habet.

A. Quomodo ergo stabit regnum ejus?

A. 27. Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. 28. Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmones, vos regnum Dei.

C. Quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia. 19. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri (5) in quo ejiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. 20. Porrò si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei.

B. 27. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius alligaverit fortem; et tunc domum illius diripiet.

C. 21. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sua ea que possidet. 22. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet.

A. 50. Qui non est mecum, contra me est; et qui non colligit mecum, dispergit (24. Cum immundus (4), congregat mecum, infra, n. 9.) spargit.

4. Blasphemia in Spiritum sanctum.

31. Ideo dico vobis: Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus: B. 28. Amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, et blasphemia quibus blasphemaverint:

A. Spiritus autem blasphemia non remittetur. 52. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei (C. 84, v. 10; blasphemaverit in 1 Joan. 5, 16.); qui autem dixerit Spiritum sanctum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo,

remissionem in neque in futuro.
eternum.

B. Sed reus erit eterni delicti. 50. Quoniam dicebant, spiritum immundum habet.

5. *Arbor bona, aut mala.*

A. 55. Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, et fructum ejus malum (C, A, 43, n. 6, v. 43, 17); si quidem ex fructu arbor agnoscitur. 54. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? ex abundantia enim cordis os loquitur (C, *ibid.*, v. 43). 55. Bonus homo de bono thesauro profert bona; et malus homo de malo thesauro profert mala. 56. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. 57. Ex verbis enim tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis.

6. *Signum Jonæ.* (Hæc i petitio signi, v. 2, c. 64, n. 1.) 58. Tunc (*ser. 4, 4 temp. Quadrag.*) † responderunt ei quidam de scribis et pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum videre.

A. 59. *Qui respiciens cælum dicit: Domine, miserere nobis.* C. 29. Turbis autem concurrentibus copit dicere: Generatio hæc generationem nequam est.

C. *Signum querit.* A. Generatio mala et adultera situr, et signum querit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophete. 50. fuit Jonas in ventre cæli tribus diebus et tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus (Jonæ, 2, 1).

C. Sicut fuit Jonas signum Ninivitis; ita erit et Filius hominis generationi isti. (51. *Regina, infra.*)

7. *Ninivite. Regina Sabæ.*

C. 52. *Viri Ninivite surgent in judicio cum generatione istâ, et condemnabunt eam (Jonæ, 3, 5 et seq.); quia penitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ; et ecce plus quam Jonas hic.*

51. *Regina Austri surgit in judicio cum generatione istâ, et condemnat eam (5 Reg. 10, 1; 2 Par. 9, 1); quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis; et ecce plus quam Salomon hic.*

8. *Oculus simplex.*

C. 55. (*In com. conf. pont.*) † Nemo (5) lucernam accendit, et in abscondito ponit, neque sub modio; sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant. 54. Lucerna corporis tui est oculus tuus (A, 41, n. 1, v. 15. B, C, 51, n. 4, A, 42, n. 5). Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosus erit. 55. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. 56. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te (6) †. (57. *Et cùm loqueretur* (7), c. 85, n. 4.)

9. *Satanas ejectionis et rediens.*

C. 21. *Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca arida querens requiem, et non invenit.* 44. Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam et ornata. 45. Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum nequiores se; et intrantes habitant ibi; et sunt novissima hominis illius peiora prioribus, 2 Petr. 2, 20. Sic erit et generationi huic pessima.

A. 45. Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida querens requiem, et non invenit. 44. Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, et ornata. 26. Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum nequiores se; et ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius peiora prioribus.

(1) Gr. ἔξωθεν, extra se factus est, quod quidam non de furore, sed de animi deliquio interpretantur, aiuntque cognatos Christi veritos ne tum ex inedia, tum ex circumstantis aeris tepore, quem faciebat nimius turbæ concursus, animo deliqueret. voluisse eum ex eâ domo in quâ premebatur, aliò adducere.

(2) Licet B non faciat mentionem demoniaci ceci et muti, ex his tamen verbis, in quibus A, B, et C conveniunt, sicut et in sequentibus, patet eandem historiam ab illis tribus enarrari.

(3) Quidam de apostolis intelligunt, alii de exorcistis Judæorum, nonnulli de familiaribus vel propinquis ipsorum scribarum, qui non de familiâ Christi, sed inter ejus discipulos erant, et quibus ausi non fuissent scribere illam impingere calumniam, quod in Beelzebub demonia ejicerent.

(4) Multo magis coheret narratio A quam C; verisimilius enim est signum petisse Pharisæos et scribas tantam post gravem reprehensionem de blasphemâ, ut apud A, quam ante, ut apud C. Item cùm dixisset Christus Jonam fuisse signum Ninivitis potius subjicere comparationem, et accusationem Ninivitarum in judicio, ut apud A, quam locutum de reginâ Austri, ut apud E. Ideo tam hic C, quam v. 54, ubi de reginâ Austri, narrationem C nonnulli inverteunt, eamque ad narrationem A reducere necessarium duximus.

(5) Quia S. Aug. de Consensu Evang., l. 2. c. 59, existimat hic C addidisse que omiserat A. Et quia

hæ de lucernâ et oculo simplici sententiæ inter eas videntur reponenda; quas sapius datâ occasione Christus repetebat, quamvis propriam hic non habeat sicut nec alibi coherentiam; satius visum est hic eas apponere, ubi ad perversa Pharisæorum de Christo jurgia applicari possunt; in sermone enim in monte apud B sumuntur generalibus, et ad vitam recte instituendam diriguntur.

(6) Tantologia videtur. Græca lectio facilius: *Erit lucidum totum ut cùm lucerna fulgore illuminat te*: id est, eum tibi usum præbebit corpus totum lucidum, quem præberet latè coruscans lucerna, adeo nihil erit quod te offendant. Per corpus autem Christus hic intelligit perpetuum vitæ tenorem: quod Joannes, 1 Epist. 2, 10, in lumine manere; et, *ibidem*, 1, 7, in luce ambulare appellat. Per oculum verò mentem puram, et soli Deo intentam.

(7) Quare adeo disjungantur que hic proximè subjicit C, vide tit. cap. 85.

EXCLAMATIO MULIERIS, MATER ET FRATRES CHRISTI.

Constat ex C exclamationem mulieris hic collocandam, tum sequi proximè adventum matris et fratrum Christi; non solum quod A et B immediate ea superioribus subjungit, itaque facta antequam Dominus de domo exiret; sed etiam quia dicit A: Adhuc eo loquente: item quia illud, foris, quo omnes stantur, significat Dominum adhuc in domo fuisse: Dicendum ergo C, qui id refert post parabolas seminantis, ordinem temporis non servasse.

CAPIT L.

C. XI. 27. Factum est autem, cùm hæc diceret (in Præsent. et missis vot. B *Marie*), † extollens vocem quædam mulier de turbâ, dixit illi: Beatus venter qui te portavit, et ubera que susxit. 28. At ille dixit: Quinimò beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud †. (29. *Turbis autem, c. præced.*, n. 6.)

B. III. 51. *Et ecce mater eius, et fratres eius.* C. VIII. 19. Venerunt autem ad eum mater eius, et fratres eius.

A. XII. 46. Adhuc eo loquente ad turbas,

A. *Ecce mater eius et fratres stabant foris.* C. Mater, et fratres ejus,

A. Querentes loqui ei; C. Et non poterant addere eum præ turbâ.

C. 20. *Et nuntiatum est illi: Mater tua, et fratres tui stant foris, volentes te videre.* B. et dicunt ei: Ecce mater tua, et fratres tui foris stant querentes te. 48. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, et fratres mei?

A. 47. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, et fratres tui foris stant querentes te. 48. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, et fratres mei?

C. 21. *Qui respondens dixit ad eos:*

B. 54. Et circumspectiens, A. 49. Et extendens manum in

B. Eos, qui in circuitu ejus sedebant, A. Discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, et fratres mei. 50. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, et soror, et mater est †.

C. Mater mea et fratres mei hi sunt, qui Verbum Dei audiunt et faciunt. (22. (1) *Factum est autem,* c. 51.)

(1) Hic C sequitur B, in eo quod uterque post parabolas, antequam pergant ad missionem, repetunt que omiserant, nimirum tempestatem sedatam, expulsiorem legionis demonum, Jairum, et Æmorrhœissam, que vide supra, cap. 51, 52, et 53. In eo verò discrepant, quod B plures parabolas, C unicam tantum hic referat, scilicet seminantis, cui subiungit adventum matris et fratrum Christi, quem B suo loco ante retulerat; et postea tempestatem, et reliqua, ut B. V. tit. c. 51.

PARABOLA SEMINANTIS.

A et B parabolas proximè subjungit superioribus; et prima optimè coheret cum eo quod præcessit de audiendo Verbo Dei: itaque nullo alio loco potest verisimiliter collocari: nam et C hæc parabolas repetit statim post anticipatam secundam peragratiorem Galilææ.

CAPIT LI.

1. *Propositio parabole.*

C. VIII. 4. (*Dom. in Sexag.*) † Cùm autem A. XIII. 1. In illo die C. Turba plurima conveniret, et de civitatibus properarent ad eum, A. Extiens Jesus de domo, sedebat secus mare: B. IV. 1. Et iterum cœpit docere. B. Ad mare: et turbe multe, ita ut in navicularum ascenderet in mari;

A. Et omnis turba stabat in litore. 5. Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: C. Dixit per similitudinem.

A. *Ecce exiit qui seminare semen suum; et dùm seminaret, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres cœli comederunt illud.*

B. et omnis turba circa mare super terram erat. 2. Et docebat eos in parabolis multa, et dicebat illis in doctrinâ suâ: 5. Audite. Ecce

C. 3. Exiit qui seminavit, et dùm seminaret, aliud cecidit in viâ, et volucres cœli comederunt illud.

A. *Ecce exiit qui seminavit, et dùm seminaret, aliud cecidit in viâ, et volucres cœli comederunt illud.*

viam, et venerunt volucres caeli, et comederunt illud.

C. 6. Et aliud cecidit supra petram, et natum aruit, quia non habebat humorem;

A. 5. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam; et continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terrae; 6. Sole autem arido aestuaverunt, et quia non habebant radicem, aruerunt.

C. 7. Et aliud cecidit inter spinas, et.

A. 7. Alia autem ceciderunt in spinas; et creverunt spinae, et suffocaverunt ea.

C. 8. Spinae suffocaverunt illud.

A. 8. Alia autem ceciderunt in terram bonam; et dabat fructum,

C. 8. Et aliud cecidit in terram bonam; et ortum fecit fructum centuplum.

B. Unum triginta, unum sexaginta, et unum centum,

A. 9. Qui habet aures audiendi, audiat.

C. Qui habet aures audiendi, audiat.

2. Cur in parabolis loqueretur.

C. 9. Interrogabant autem eum.

A. 10. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis.

B. Parabolam.

B. 5. Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam; et statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terrae; 6. Et quando exortus est sol, exastuavit; et eò quòd non habebat radicem, exaruit. 7. Et aliud cecidit in spinas; et ascenderunt

C. Simul exorta

B. Spinae, et suffocaverunt illud et fructum non dedit. 8. Et aliud cecidit in terram bonam; et dabat fructum ascendentem, et crescentem; et afferebat

A. Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

C. Haec dicens clamabat;

B. 9. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

2. Cur in parabolis loqueretur.

B. 10. Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim (1).

A. 20. Qui autem super petrosam seminatus est, hic est qui verbum

C. discipuli ejus, quae esset haec

11. Et dicebat eis: parabola?

Vobis datum est nosse mysterium regni Dei:

C. 10. Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei; ceteris autem in parabolis:

A. Illis autem non est datum.

C. Ut videntes non videant, et audientes non intelligant.

A. 12. Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit (B. C. inf. n. 4, v. 25, 48; C. 106, v. 26; A. 125, v. 29.); qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo.

13. Ideò in parabolis loquitur eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intelligunt. 14. Et adimpletur in eis propheta Isaiae dicentis: Auditum audietis, et non intelligetis; et videntes videbitis, et non videbitis (Isa. 6, 9. D. 110, n. 6, v. 40; Act. 28, 26; Rom. 11, 8.) 15. Incrassatum est enim cor populi hujus, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clausurunt; ne quando videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanem eos.

16. Vestri autem beati oculi, quia vident; et aures vestrae, quia audiunt (79, n. 5, v. 25). 17. Amen quippe dico vobis, quia multi prophetae et iusti cupierunt videre quae videtis, et non viderunt; et audire quae auditis, et non audierunt.

3. Explicatio parabola.

B. 15. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? Et quomodo omnes parabolae cognoscetis?

A. 18. Vos ergo audite parabolam seminantis.

C. 11. Est autem haec parabola. C. Semen est verbum Dei.

A. 19. Omnis qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus, et rapit quod seminatum est in corde ejus: hic est qui secus viam seminatus est.

C. 12. Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt, et fructum afferunt, deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum.

A. 20. Qui autem super petrosam seminatus est, hic est qui verbum

C. Ne credentes salvi fiant. B. 16. Et hi sunt similiter qui cum audierint verbum, statim cum gau-

A. 11. Qui respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni colorum;

B. Illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt: 12. Ut videntes videant, et non videant; et audientes audiant, et non intelligant, ne quando convertantur, et dimittantur eis peccata.

A. 12. Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit (B. C. inf. n. 4, v. 25, 48; C. 106, v. 26; A. 125, v. 29.); qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo. 13. Ideò in parabolis loquitur eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intelligunt. 14. Et adimpletur in eis propheta Isaiae dicentis: Auditum audietis, et non intelligetis; et videntes videbitis, et non videbitis (Isa. 6, 9. D. 110, n. 6, v. 40; Act. 28, 26; Rom. 11, 8.) 15. Incrassatum est enim cor populi hujus, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clausurunt; ne quando videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanem eos. 16. Vestri autem beati oculi, quia vident; et aures vestrae, quia audiunt (79, n. 5, v. 25). 17. Amen quippe dico vobis, quia multi prophetae et iusti cupierunt videre quae videtis, et non viderunt; et audire quae auditis, et non audierunt.

3. Explicatio parabola.

B. 15. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? Et quomodo omnes parabolae cognoscetis?

A. 18. Vos ergo audite parabolam seminantis.

C. 11. Est autem haec parabola. C. Semen est verbum Dei.

A. 19. Omnis qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus, et rapit quod seminatum est in corde ejus: hic est qui secus viam seminatus est.

C. 12. Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt, et fructum afferunt, deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum.

A. 20. Qui autem super petrosam seminatus est, hic est qui verbum

C. Ne credentes salvi fiant. B. 16. Et hi sunt similiter qui cum audierint verbum, statim cum gau-

audiat, et continuo cum gaudio accipit illud: 21. Non habet autem in se radicem, sed est temporalis; facta autem tribulatione et persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

C. 15. Nam qui supra petram: qui cum audierint, et dimittantur eis peccata.

A. 22. Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit.

C. 14. Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt.

B. Secuti et decepto divitiarum, C. Et à sollicitudinibus, et divitiis, et voluptatibus vitae euntes suffocantur, et non referant fructum.

A. Suffocant verbum et sine fructu efficiunt.

C. 15. Quod autem in bonam terram hi sunt,

A. 25. Qui verò in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum, et intelligit, et fructum afferunt, et facit.

B. Qui audiunt verbum, et suscipiunt, et fructificant, unum triginta, unum sexaginta, et unum centum.

17. Et non habent radicem in se, sed temporales sunt, deinde orta tribulatione et persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18. Et alii sunt qui in spinis seminantur; hi sunt qui verbum audiunt;

19. Et ærumnæ,

A. Et sollicitudo seculi istius, et fallacia divitiarum, B. Et circa reliqua concupiscentie introeuntes suffocant verbum, et sine fructu efficiunt.

20. Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt,

C. Qui in corde bono et optimo audientes verbum, retinent; et fructum afferunt in patientia ¶

A. Aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.

A. Nihil absconditum.

B. 21. Et dicebat illis: Numquid venit lucerna in sub medio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candlebrum ponatur? 22. Non est enim occultatum, quod non manifestetur; nec abconditum, quod non cognoscatur et in palam veniat.

B. 25. Si quis habet aures audiendi, audiat. 24. Et dicebat illis: Videte quomodo auditis:

B. 25. Qui enim habet, dabitur illi; et qui non habet, auferetur ab eo: (19. Venerunt autem (2), c. 50.)

(1) Non dicere B duodecim, nisi ante hic numerus Apostolorum fuisset constitutus, et essent hæ parabolae dictae post electionem Apostolorum: quod notandum est, ut intelligatur, cum post parabolam, narraturus sedatam maris tempestatem, subdit: Et ait illis in illa die, cum sero esset factum, id intelligi non posse de die dictarum parabolarum; hæc enim tempestas sine dubio contigit ante vocationem Matthæi.

(2) C subjicit adventum matris et fratrum Christi, non quòd post parabolam, sed quòd proximè ante contigisset. (V. tit. cap. præced.)

PARABOLÆ VARIE.

CAPUT LI.

1. Parabola zizaniorum.

A. XIII. 24. Aliam parabolam proposuit illis, dicens: (Dom. 5 post Epiph.) ¶ Simile factum est regnum caelorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo; 25. Cum autem dormiret homines, venit inimicus ejus, et supereminavit zizaniam in medio tritici, et abiit (Sap. 2, 24). 26. Cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizaniam. 27. Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizaniam? 28. Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, et colligimus ea? 29. Et ait: Non, ne forte colligentes zizaniam, eradicetis simul cum eis et triticum. 30. Simile utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizaniam: et alligatæ ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregatæ in horreum meum ¶.

2. Seminis ultrò germinantis.

B. IV. 26. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quonia-

admodum si homo jaciât sementem in terram; 27. Et dormiat, et exurgat nocte et die; et semen germinet, et crescat dum nescit ille: 28. Ultrô enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spicâ: 29. Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

5. Sinapis.

B. 50. Et dicebat: A. 51. Aliam parabolam proponebat: Cuiusmodi est, dicens: C. XIII. 48. Dicebat ergo: Cui Dei, aut cui parabolâ comparabimus illud? Dei, et cui simile æstimabo illud?

19. Simile est grano sinapis, quod accepit homo misit in hortum suum; 20. Sicut grano sinapis, quod cum seminatum fuerit in terrâ, minus est omnibus seminibus.

A. 51. Aliam parabolam proponebat: Cuiusmodi est, dicens: C. XIII. 48. Dicebat ergo: Cui Dei, aut cui parabolâ comparabimus illud? Dei, et cui simile æstimabo illud?

A. Cùm autem creverit, majus est omnibus oleis, et fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, et habitent in ramis ejus. C. Et crevit, et factum est in arborem magnam: et volucres magnæ et volucres etiam requieverunt in ramis ejus.

4. Fermenti.

20. Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei? 21. Simile est fermento, quod accepit mulier abscondit, in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum. (22. Et ibat, c. 90, n. 1.)

A. 54. Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis.

A. 35. Ut impletur quod dictum erat per prophetam, dicentem (Ps. 77, 3) : Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi f.

B. Seorsum autem discipulis suis dissecebat omnia. (35. Et aut illis (2), c. 51.)

(1) Hinc valde verisimile est, omnes istas parabolâs simul dictas. (2) De his quæ parabolâs sequuntur apud B et C, vid. annot. cap. 50, et annot. 4, c. seq.

EXPOSITIO ZIZANIORUM. ALIÆ PARABOLÆ.

Valde verisimile est tres sequentes parabolâs dictas fuisse discipulis in domo, cum exposita esset parabola zizaniorum: A enim et B videntur conclusisse parabolâs dictas turbis, cum autem: Et sine parabolis non loquebatur eis; atque videri possent omnes simul dictas.

CAPUT LIII.

1. Expositio zizaniorum.

A. XIII. 56. Tunc dimissis turbis venit in domum (1); et accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edisserere nobis parabolam zizaniorum agri. 57. Qui respondens ait illis: Qui seminat bonum semen, est Filius hominis. 58. Ager autem est mundus. Bonum verò semen, hinc sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt nequam. 59. Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus. Messis verò, consummatio seculi est (Joel 5, 15; Apoc. 14, 15). Messores autem, angeli sunt. 40. Sicut ergo colliguntur zizania, et igni comburantur, sic erit in consummatione seculi. 41. Mittet Filius hominis angelos suos; et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem; 42. Et strident eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium. 45. Tunc justus fulgebunt sicut sol in regno patris eorum (Sap. 5, 7; Dan. 12, 5). Qui habet aures audiendi, audiat.

2. Parabola thesauri absconditi.

44. (In comm. non Virg.) Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro; quem qui invenit homo, abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit universa quæ habet, et emit agrum illum.

3. Pretiosæ margaritæ.

45. Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori, querenti bonas margaritas. 46. Inventâ autem unâ pretiosâ margaritâ, abiit, et vendidit omnia quæ habuit, et emit eam.

4. Sagenæ.

47. Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, et ex omni genere piscium congregant; 48. Quam, cùm impleta esset, educentes, et secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. 49. Sic erit in consummatione seculi (Inf. 126, v. 51 et seq.), exibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum, 50. Et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium. 51. Intellexistis hæc omnia (2)? Dicunt ei: Etiam. 52. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera f.

(1) A satis significat Dominum dictis parabolis demum venisse; non autem transfretasse: nec quumquam domum significat, sed in que se solebat recipere Capharnaï. Quare dicendum B et C transfretationis hic meminisse, quia repetunt quæ ante dictas

parabolâs ad idem litus gesta fuerant. Vid. annot. c. 50, et tit. c. 51.

(2) Hæc omnino videntur dici discipulis in domo.

PRÆDICATIO IN SYNAGOGA NAZARETH. (ANNO CH. 53.)

Quæ A et B hic habent de Nazareth, jam anticipaverat C, ut dictum est annot. 5, c. 24. Quare hoc omisso, C vertigit ad narrandam missionem.

CAPUT LIV.

1. Venit Nazareth. Isaïam legit.

A. XIII. 55. Et factum est, cùm consummasset Jesus parabolâs istas, transitit inde (1).

B. VI. 1. Et egressus (inde) abiit in patriam suam; et sequebantur eum discipuli sui.

A. 54. et veniens C. IV. 16. Et venit Nazareth, ubi in patriam suam erat nutritus; et intravit (2) secundum B. 2. Et factum dùm consuetudinem suam diè sabbato cepit loqui in synagoga; et surrexit legere. 17. Et traditus est illi liber Isaïæ propheta. Et ut revolvit librum, invenit locum, ubi scriptum erat (Isa. 61, 4): 18. Spiritus Domini super me; propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, 19. prædicare captivis remissionem, et cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, et diem retributionis. 20. Et cùm plucisset librum, reddidit ministro, et sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. 21. Cepit autem

A. Dicebat eos in B. In synagoga docere, et synagogis eorum.

C. Dicere ad illos: Quia hodiè impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

2. Stupor, et timida Nazarenorum.

B. Multi audientes admirabantur in doctrinâ ejus; C. 22. Et omnes testimonium illi dabant;

C. Et mirabantur. A. Ita ut mirarentur

tur. C. In verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius,

B. Dicentes. A. Et dicentur: Unde huic sapientia hæc, et virtutes?

C. Et dicebant. B. Unde huic hæc omnia? et quæ est sapientia quæ data est illi, et virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur? 5. Nonne hic est fabri filius?

A. 55. Nonne hic est fabri filius? C. Nonne hic est filius Joseph (D. 59, n. 4)?

B. Filius Mariæ, et Maria? et fratres ejus Jacobus, et Joseph, et Juda, et Simon, et Judas? 56. et Simonis? Nonne et sorores ejus nos sunt? Unde ergo huic omnia hæc nobiscum ista? 57. Et scandalizabantur in illo.

3. Propheta in patriâ sine honore. C. 23. Et ait illis. Jesus autem dixit eis:

C. (Fer. 2 post Dom. 3 Quadr.) Uti que cæcis mihi hæc similitudinem: Medice, cetera te ipsum; quanta audivimus (2) facta in Capharnaum, fac et hic in patriâ tuâ, 24. Ait autem:

B. 4. Et dicebat illis Jesus, quia Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patriâ suâ (D. 24, v. 44).

A. Non est propheta sine honore, nisi in patriâ suâ, et in domo suâ, et in domo suâ.

C. 25. In veritate dico vobis: Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cœlum annis tribus, et mensibus sex (5 Reg. 17, 1; Ecl. 48, 2, 3; Jac. 5, 17), cùm facta esset fames magna in omni terrâ: 26. Et ad nullam illarum missus est Eliâ, nisi in Sarepta Sidoniæ: ad mulierem viduam (5 Reg. 17, 9). 27. Et multi leprosi erant in Israël sub Eliseo propheta; et nemo eorum (4 Reg. 5, 14) mandatus est, nisi Naaman Syrus.

4. Favor in Christum, et incredulitas.

28. Et repleti sunt omnes in synagoga irâ, hæc audientes. 29. Et surrexerunt, et eiecerunt illum extra civitatem; et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat edificata, ut precipitarent eum. 30. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat f. (51. Et descendit (5) in Capharna. , c. 27.)

A. 58. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum. (XIV. 1. In illo tempore, c. 56, n. 1.)

B. 5. Et non poterat ibi virtutem ullam facere (4), nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. 6. Et mirabatur propter incredulitatem eorum (Et circumibat, c. 56, n. 1.)

(1) Particula, inde, apud A et B, significat tam urbem Capharna. quàm loca adjacentia, quæ circa mare erant, ubi parabolâs enarraverat. Ab hinc autem non videtur amplius habitasse Capharnaï, licet aliquoties illâc transierit, sicut per alias civitates, in quibus non habitavit.

(2) Ex eo quod dicit C, secundum consuetudinem, et quanta antequam facta in Capharna., constat istud non contigisse eo loco et ordine quo ab eo narratur; tunc enim primùm inieciat Dominus publicè docere, nec quidquam adhuc fecerat Capharnaï.

(3) Sequitur apud C ingressus Capharnaï, qui longè ante contigit, quia scilicet C anticipavit historiam Nazareth, ut obiter rationem redderet, cur Capharnaï potius domicilium elegisset Christus, quàm in urbe Nazareth, ubi fuerat educatus.

(4) Non quia potuisset, si voluisset; sed quia in odium pertinacissimæ illorum incredulitatis non potuit adduci ut vellet; non enim conveniens Christus judicabat miracula facere, cùm ab incredulis, aut curiosis postulerantur, ut patet de Herode, cap. 141, n. 5. G, v. 8, et de Pharisæis, cap. 49, n. 6. A, v. 58.

DECOLLATIO JOANNIS.

Non constat quo tempore Joannes sit decollatus: certum autem mortem ejus poni debere post discipulorum ejus legationem ad Christum, de quâ, c. 47, et ante opinionem Herodis de Christo, de quâ, c. 57. Itaque, licet hoc initium B.: Et cùm dies, etc., nullam coherentiam habeat cum proximo superioribus, imò hiatus magnum videatur facere, eo quod hic dicit oportuissimum tantum erat Herodiadi, de quâ tam longè ante, c. 22, ubi de incarceratione; quia tamen et incarcerationi et decollatio simul narrantur ab

Evangelistis occasione opinionis quam Herodes de Christo habebat, quod esset Joannes suscitatus, nec potuit in carcerato alibi reponi quam dicto, cap. 22, ob rationem in ejus titulo habitam, commodius visum est, et Evangelistarum contextum ita dirumpere, et decollationem tamen loco isto collocare.

CAPUT LV.

A. XIV. 6. Die autem.

B. VI. 21. Et cum dies opportunos accidisset (1).

A. Natalis Herodis,

B. Herodes natalis sui conam fecit principibus, et tribunis, et primis Galilææ. 22. Cùmque introisset filia Sallatis filia Herodiadis in medio, et saltasset in medio, et placuisset Herodi, simul et placuit Herodi. 23. Unde cum juramentum pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.

8. At illa præmonita à matre sua: Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ. 9. Et contristatus est rex:

B. Propter juramentum autem, et propter simul discumbentes,

A. Jussit dari; 10. Sed misso spiculator præcepit afferrè caput ejus in disco;

B. Et decollavit eum in carcere, et attulit caput ejus in disco, et dedit illud puellæ,

A. Et attulit matri suæ. 12. Et 29. Quo audito discipuli ejus veaccident discipuli ejus tulerunt et posuerunt illud in monumento. 13. (50. Et convenientes, c. pelierunt illud. 57.)

A. Et venientes nuntiaverunt Jesu. (13. Quod cum audisset, c. 57.)

(1) Opportunos, scilicet Herodiadi. Vid. tit. hujus cap.

SECUNDA PERAGRATIO GALILÆÆ. MISSIO APOSTOLORUM.

A. sine dubio hic, id est, post Nazareth, posuisset hanc secundam peragratiorem et missionem, nisi utramque anticipasset; nam et ea statim subdit quæ proximè post missionem et reditum Apostolorum contigerunt, ut videtur; itaque hic potènda fuit missio, et peragratio quæ ejus causa fuit. Quare non dubium quin debeamus hic sequi narrationem B; esse enim eandem circumstantiam tribus scriptum, ex verborum convenientiâ satis intelligitur, atque hunc circumstantiam quo ista missio facta est, contigisse circa Nazareth. Idèò verò C hic facit mentionem mulierum, quia jam Dominus reliquerat Capharn. peregrè agens, non

amplius scilicet èò ut domum rediturus; sed cum copiosè narrare peragratiorem quam missio secuta est, ante missionem quædam interposuit quæ prius contigerant, initio facto à parabola seminantis, cui subjungit quæ ad idem litus longè ante facta fuerant. (Vid. annot. in line, c. 50.)

CAPUT LVI.

1. Secunda peragratio Galilææ.

V. 1, c. 29.

C. VIII. 1. Et factum est deinceps;

C. Et ipse iter faciebat per civitates, et castella, prædicans, et evangelizans regnum Dei;

B. VI. 6. Et circumcibat castella, in circuitu docens.

C. Et duodecim cum illo, 2. Et mulieres aliquæ, que erant curate à spiritibus malignis et infirmitatibus; Maria (1), que vocatur Magdelene (B, 445, n. 5), de qua septem demonia exierant, 5. Et Joana uxor Chusæ procuratoris Herodis, et Susanna, et aliæ multe, que ministrabant ei de facultatibus suis. (4. Cùm autem, c. 51, n. 4.)

2. Missio duodecim Apostolorum.

A. 56. Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati, et jacentes sicut oves non habentes pastorem (B. 57, n. 2, v. 54). 57. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci (C. 79, n. 1, v. 2). 58. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

A. X. 1. Et convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eicerent eos, et

B. 7. Et vocavit (1) duodecim (et cepit, infra): Et dedit illis potestatem spirituum immundorum.

C. Langores curarent. B. Et cepit eos mittere binos. (Et dabat, supra.)

A. 2. Duodecim (2) autem apostolorum nomina sunt hæc (B, C, 40, n. 1, v. 16, 14): Primus, Simon qui dicitur Petrus, et Andreas frater ejus; 3. Jacobus Zebedæi, et Joannes frater ejus; Philippus, et Bartholomæus, Thomas, et Matheus publicanus, Jacobus Alphæi, et Thaddæus (5). 4. Simon Chananzæus, et Judas Iscariotes, qui et tradidit eum. 5. Hos duodecim misit Jesus

C. 2. Et prædicare regnum Dei, et sanare infirmos. 5. Monita quoad conversationem.

C. 5. Et ait ad illos: Nihil tuleritis in viâ, neque ir-

A. IX. 35. Et circumcibat Jesus omnes civitates, et castella (Sup. 40, n. 1, v. 25), docens in synagogis eorum, et prædicans Evangelium regni, et curans omnem languorem, et omnem infirmitatem;

A. Et ibi manete, et inde ne domo exeatis. C. Et in quacumque intraveritis, ibi manete, et inde ne domo exeatis.

A. 12. Intranter autem in domum (C, 79, n. 1, v. 5), salutate eam (5), dicentes: Pax huic domui. 15. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos. 14. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros (C, ibid., v. 10), exeuntes foras de domo vel civitate.

B. 11. Et quicumque non receperit vos, nec audierit vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis (6).

A. Excutite pulverem de pedibus vestrorum excutite in testimonium vestris. C. Illa, etiam pulverem podum vestrorum excutite in testimonium supra illos (Act. 13, 51).

A. 15. (6) Amen dico vobis (Sup. 47, n. 4, v. 24; C. 79, n. 1, v. 12): Tolerabilis erit terra Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati. (4. De persecutionibus tolerandis.)

V. ead. de re, c. 121, n. 5.

16. Ecce ego mitto vos sicut oves in mediam lupo-rum (C, 79, n. 1, v. 5). Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. 17. Cavete autem ab hominibus: tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos; 18. Et ad præsidés et ad reges ducemini propter me, in testimonium illis et gentibus. 19. Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodò aut quid loquamini (C, 84, v. 11); dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: 20. Non enim

gam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.

A. Præcipiens eis, 40. Et præcipiens, dicebat eis: dicens:

A. In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis: 6. Sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israel (Act. 15, 46) 7. Euntes autem prædicare, dicentes: Quia appropinquavit regnum cælorum. 8. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, demones ejicite; gratis acceptis, gratis date. 9. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris (B, C, sup.) 10. Non peram in viâ, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo (1 Tim. 5, 18). 11. In quacumque autem civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in eâ dignus sit:

A. Et ibi manete, et inde ne domo exeatis. C. Et in quacumque intraveritis, ibi manete, et inde ne domo exeatis.

A. 12. Intranter autem in domum (C, 79, n. 1, v. 5), salutate eam (5), dicentes: Pax huic domui. 15. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos. 14. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros (C, ibid., v. 10), exeuntes foras de domo vel civitate.

B. 11. Et quicumque non receperit vos, nec audierit vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis (6).

A. Excutite pulverem de pedibus vestrorum excutite in testimonium vestris. C. Illa, etiam pulverem podum vestrorum excutite in testimonium supra illos (Act. 13, 51).

A. 15. (6) Amen dico vobis (Sup. 47, n. 4, v. 24; C. 79, n. 1, v. 12): Tolerabilis erit terra Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati. (4. De persecutionibus tolerandis.)

V. ead. de re, c. 121, n. 5.

16. Ecce ego mitto vos sicut oves in mediam lupo-rum (C, 79, n. 1, v. 5). Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. 17. Cavete autem ab hominibus: tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos; 18. Et ad præsidés et ad reges ducemini propter me, in testimonium illis et gentibus. 19. Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodò aut quid loquamini (C, 84, v. 11); dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: 20. Non enim

vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. 21. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium; et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient; 22. Et eritis odio omnibus propter nomen meum; qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. 23. Cùm autem persequerit vos in civitate istâ, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis. 24. Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum (C, 45, n. 2, v. 40. D, 151, n. 1, v. 16, et 154, n. 5, v. 20). 25. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus; et servo, sicut dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverit, quantò magis domesticos ejus?

5. De morte ferendâ.

26. Ne ergo timeatis eos. Nihil enim est opertum quod non revelebitur (B, C, 51, n. 4, v. 22, 17. C, 84, v. 2), et occultum quod non scietur. 27. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in auro auditis, prædicare super tecta. 28. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (C, 84, v. 4 et seq.); sed potius timeo eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. 29. Nonne duo passeræ asse vancunt? et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro. 30. Vultus autem capilli capitis omnes numerati sunt. 31. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos. 32. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in cælis est (C, ibid., v. 8). 33. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo qui in cælis est (B, C, 66, n. 5, v. 58, 26; 2 Tim. 2, 12).

6. De pace in Decum.

34. Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram (C, 86, n. 5); non veni pacem mittere, sed gladium. 35. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus sororem suam: 36. Et inimici hominis domestici ejus. 37. Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus (Mich. 7, 6); et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus (C, 92, v. 26). 38. Et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus (A, B, C, 66, n. 5, C, 92, v. 27). 39. Qui invicit animam suam, perdet illam; et qui perdidit invicem suam propter me, inveniet eam (C, 97, n. 2. D, 110, n. 4, v. 25). 40. Qui recipit vos, me recipit; et qui me recipit, recipit cum qui me misit (D, 151, n. 1, v. 20). 41. Qui recipit prophetam in nomine prophete, mercedem prophete accipiet. Et qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet. 42. Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aque frigide tantum in nomine discipuli, amen dico vobis non perdet mercedem suam (B, 70, n. 5, v. 40).

7. Continuatio peragratiõis.

XI. 1. Et factum est, et cùm consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transit inde ut doceret et prædicaret in civitatibus eorum. (2. Joannes autem (7), c. 47, n. 1.)

C. 6. Egressi autem circuibant per castella, evangelizantes, et curantes ubique.

B. 12. Et exuntes predicabant ut penitentiam agerent; 13. Et demonia multa eiciebant, et ungebant oleo multos aegros (Jac. 5, 14), et sanabant.

(1) Celebris dodum quæstio est an Maria Magdalene de qua hic C. et alii evangeliste in historiâ passionis, eadem sit cum muliere peccatrice de qua esp. 48, et cum Mariâ sorore Lazari. Sunt qui tres diversas faciunt; sunt qui duas, peccatricem et sororem Lazari eandem esse arbitrantur, sed diversam à Magdalena; sunt qui unicam, quæ communis est, et ferè omnium hodiè opinio. Mihi certè nihil videtur causæ cur peccatricem à sorore Lazari distinguamus: de Magdalena gravior est difficultas, quam tractare prolixius foret, et aliter potius quam hujus loci. V. cap. 48 et 108.

(2) B satis significat ante fuisse electos et constitutos duodecim, et ante fuisse ordinatos, et accepisse potestatem, quàm mitterentur et uterentur potestate; idem significat etiam A, licet hanc missionem anticipat: non facti enim mentione electionis dicit: *Duodecim autem apostolorum nomina sunt hæc*. Veri simile tamen est eos hic accepisse ampliore sanandi; et eiciendi demones potestatem; notandum verò videtur eos nisi missos non usos potestate pritis acceptâ.

(3) Gr., *Lebbeus cognomento Taddæus*. Judas verò, Taddæus, et Lebbeus idem nomen apud Hebræos.

(4) Virga dicitur, et quod sumitur ad defensionem, et quod ad corpus sustinendum; hæc concessa, illa prohibita. Alii id unum hic prohibitum aiunt, ne duas tunicas haberent, quibus diversis temporibus induerentur; hoc est, ne haberent vestes mutatorias, quod divinum est, idemque de calcamentis intelligi volunt; alii verò etiam de baculo. Scilicet dicit potest. dum ait B: *Nisi virgam tantum*, significare voluisse ut viam carperent eo habitu quo pauperissimi quique, quibus unus baculus et soleæ quibus induuntur, sunt pro omnibus sarcinulis. A, verò et C, ne virgam quidem; hoc est, ut in viam se darent, etiamsi ne baculus quidem eis suppeteret. Id unum enim voluit Christus, ut divinæ providentiæ omnino fiderent. Quare finis horum præceptorum perpetuis, præcepta ipsa temporaria. Hæc ergo sibi invicem Evangeliste non adversantur, licet primâ fronte videantur contrarii.

(5) Gr. tantum, *salutate eam*, non quod sequitur, *dicens, pax huic domui*, quod aditum videtur ex aliis Evang., ut sequentia melius cohererent, in quibus fit mentio pacis. Sed Græcum *ἀντιπροσβόλη*, salutate, pro Hebræâ leuotione positum, quæ pacis vocem includebat, ut si dictum esset, *precaminus et pacem*.

(6) Gr. hic additum in B: *Amen dico vobis, tolerabilius, etc.*, ut apud A, et fortassè ex eo adscriptum. Pleraque autem eorum quæ hic referuntur; vel scopus à Christo dicta sunt, vel A more suo multa concessit ob argumenti similitudinem, quæ aliis locis et temporibus dicta fuerant.

(7) Vide tit. cap. 47.

FAMA JESU. QUINQUE PANES.

Cum idem recessus à quatuor describitur, A verò causam illius refert ad rumores de Christo in aula Herodis sparsos; B autem et C, ad rostrum apostolorum ex missione, quam hic non memorat A, quia jam antipræparat; patet hic omnia optimè coherere, modo ex narratione A et B, eximitur mors Joannis, ut fecimus, quia refertur tantum ex occasione opinionis Herodis de Christo.

CAPUT LVII.

A. Opinio Herodis de Jesu.

C. IX. 7. *Audivit autem Herodes tetrarcha*

A. XIV. 4. In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu; 2. Et

B. VI. 14. *Et audivit rex Herodes,*

C. Omnia quæ fiebant ab eo:

B. (Manifestum enim factum est nomen ejus.)

Et dicebat (1): C. Et hæsitabat, et quòd diceretur 8. A quibusdam :

C. Quia Joannes surrexit à mortuis: B. Quia Joannes Baptista resurrexit à mortuis; et propterea virtutes operantur in illo:

B. 15. *Alii autem dicebant: Quia Elias est.* C. A quibusdam verò: Quia Elias apparuit; ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

C. 9. *Et ait Herodes:* B. Alii verò dicebant: Quia propheta est quasi unus ex prophetis. 16. Quò auditio Herodes ait:

C. Joannem ego decollavi: quis est autem iste de quo talia ego audio? Et quærebatur videre eum. 10. Et A. *Aut pueris suis:* B. Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis resurrexit. (17. *Ipsè enim, c. 22.*)

A. Hic est Joannes Baptista (2): ipse surrexit à mortuis, et idè virtutes operantur in eo. (5. *Herodes enim, c. 22.*)

2. Recessus Christi in desertum.

15. Quod cum audisset Jesus (3), secessit inde: C. *Reversus apostoli narraverunt illi ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia quæ egerant et docuerant.* 31. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant et redibant multi, et nec spatium manducandi habebant.

A. In naviculâ, in locum desertum seorsum; C. Et assumptis illis secessit seorsum;

D. VI. 4. *Post hæc (Dom. 4 Quadrage.)* abierunt B. 32. Et ascendentes in navim abierunt

B. In desertum locum seorsum. Bethsaida. C. In locum desertum, qui est Galilææ, quod est Tiberiadis.

D. Trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis.

C. 11. *Quod cum abierunt multi; et pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc; et preverunt (5) eos.*

A. Et cum audissent turbæ, secute sunt eum pedestres de civitatibus.

B. Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. 3. Subit ergo in montem Jesus; et ibi sedebat cum discipulis suis. 4. Erat autem proximum pascha, dies festus Judæorum.

A. 14. *Et cæcens* B. 34. Et cæcens vidit turbam

vidit turbam multam, et miseratus est eis;

C. Et excepit eos, et loquebatur illis de regno Dei, B. Et cepit illos docere multa, C. Et eos qui curâ indigebant, sanabat.

3. Quinque panes.

De septem panibus. V. c. 65.

A. 15. *Vespere autem facta,* B. 55. Et cum jam hora multa fieret,

C. 12. *Dies autem cooperat declinare. Et accedentes duodecim, dixerunt illi:* Dimitte turbas, B. Accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, et jam hora præterit; 36. Dimitte illos, ut euntes in castella, villas, et vicos, emant sibi cibos quos manducant.

A. Ut euntes in castella, emant sibi escas. C. 13. *Et Respondens autem illis:* Date illis vos manducare.

C. 15. *Ait autem ad illos:* Vos date illis manducare.

D. 5. Cum sublevasset ergo oculos Jesus, et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes (7), ut manducent hi? 6. Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus. 7. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficient eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

B. 58. Et dicit eis: Quot panes habetis? ite et videto. Et cum cognovissent,

C. A. *At illi dixerunt:* Non sunt nobis plus quam quinque panes, et duo pisces:

A. 17. *Respondit ei:* Non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces.

B. *dicunt:* Quinque, et duos pisces.

A. 18. *Qui ait eis.* D. 10. *Dixit ergo Jesus:*

D. 8. Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas, frater Simonis Petri: 9. Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, et duos pisces; sed hæc quid inter tantos?

C. 17. *Respondit ei:* Non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces.

D. 8. Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas, frater Simonis Petri: 9. Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, et duos pisces; sed hæc quid inter tantos?

C. 17. *Respondit ei:* Non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces.

B. *dicunt:* Quinque, et duos pisces.

A. 18. *Qui ait eis.* D. 10. *Dixit ergo Jesus:*

B. 59. *Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes.* A. *Afferite mihi illos hæc; 19. Et*

C. *Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.* D. *Facite homines discumbere secundum contubernia sua quinquagenos: per viride fœnum:*

A. *Cum jusset turbam discumbere super fœnum,* B. 40. *Et discubuerunt* D. *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque milia.*

C. 15. *Et ita fecerunt; et discumbere fecerunt omnes* B. *In partes, per centenos, et quinquagenos.*

11. *Accipit ergo Jesus panes; et accipit quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens in caelum benedixit, et dedit discipulis panes,* D. *Distribuit (8) discumbentibus; similiter et ex piscibus.*

B. 41. *Et accepit quinque panibus, et duobus piscibus, intensus caelum benedixit, et fregit panes, et dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos; et duos pisces divisit omnibus.*

42. *Et manducaverunt omnes et saturati sunt.*

C. 17. *Et manducaverunt omnes, et saturati sunt.* D. 12. *Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.*

15. *Collegerunt ergo, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his qui manducaverant,*

18. *Et factum est, c. 66, n. 4.)*

B. 45. *Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos.*

A. *Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fra-*

mentorum duodecim cophinos plenos.

A. *Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fra-*

mentorum duodecim cophinos plenos.

A. *Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fra-*

mentorum duodecim cophinos plenos.

A. *Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fra-*

mentorum duodecim cophinos plenos.

A. *Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fra-*